

Др Душко Певуља

ПРИПОВЈЕДАЧКИ ВИЈЕНАЦ ИЗМЕЂУ ПРИКАЗИВАЊА И ПОЕТИЗОВАЊА

(Поводом књиге Вељка Черкете *Колијевка љубави*,
Бањалука, 2016. године)

Књига Вељка Черкете *Колијевка љубави*, иако ауторов стваралачки првенац, занимљиво је и поетички више-струко необично остварење. У прецизнијем жанровском одређењу, ријеч је о *приповједачком вијенцу* чијих двадесетак обимом неуједначених цјелина, композицијски функционишу као прилично самосталне наративне партије. Истовремено, цјелокупна књига је на једном

дубљем смисаоном и структурном плану упадљиво јединствена. Функцију својеврсних саставница имају језик, видови стилизације, приповједни поступци, ликови, поетска подлога литерарног израза, те дочарана слика свијета.

Черкетин наративни израз доминантно је поетски интониран. У његовој књизи се учестало прожимају класични прозни комплекси и поетизовани слојеви, које неријетко

обиљежавају ритмички импулси. Излагање се на многим мјестима преображава у типичну пјесничку ријеч, услед чега се приповједно/приказивачко трансформише у исповједно, испољавајући закутке пробуђене душе кроз коју се прелама виђено и доживљено. И када је главни актер (приповиједање у првом лицу) и када је позициониран изван свијета који наративно успоставља, приповједач је централна фигура ове књиге. Позицијски привилегован или не, његов доживљај, пробуђена и распламсана душевност, рефлексивност и опсервација, увијек су у првом плану. Читалачки се то доста једноставно идентификује и препознаје као претежно аутобиграфско приповиједање. Исповједни тон и лирска подлога исказа поуздана су и упечатљива потврда таквог ауторског становишта. Посебан поетички украс књизи даје пјесма која се налази на самом крају, а у којој се сустичу и сублимирају све њене пјесничке линије.

Поетском интонацијом прозне ријечи Вељко Черкета пости-

гао је оно што је најтеже у књигама које су засноване на евокативном наративном моделу: да неутралише тензију између субјекта који приповиједа и његовог млађег „двојника“, који је дјелатни судионик у матици догађаја. Зато у овом дјелу готово и не примјећујемо премоснице посредством којих се истовремено усложњава и динамизира казивање. У тој функцији се могу издвојити сљедећи поступци: увођење нових временских планова, активирање сјећања, те истицање перспективе различитих протагониста.

На добро осмишљен начин у *Колијевци љубави* Вељка Черкете смјењују се сурова стварност (неријетко огољена до чистих фактографских слика) и имагинативно (фантастично). Човјек богате искуствености, аутор по неком унутрашњем инстинкту полази од најранијих (снажних) утисака из дјетињства, који овом дјелу дају снагу посебне умјетничке убједљивости. Черкета, слиједећи стваралачки резон највишег реда, успијева да раздвоји битно од споредног, умјешно запажа *карактери-*

стичне појединости, ненаметљиво истиче детаље до којих држи. У коначном билансу изразито сугестивно дјелује и оно што еманира из приповједног подтекста, затим и из нарочите атмосфере дјела, која читаоца лишава било какве равнодушности према прочитаном.

С друге стране, Вељко Черкета је маштовит стваралац, имажинативни потенцијал његове прозе је огроман. Он непогрешиво зна кад из стварносног искорачити у фантастично, када удвостручити (или утростручити) план казивања и проширити поље потенцијалних значења. Са овим је тијесно повезан и један сврховит приповједни поступак: учестало смјењивање тачака гледишта из којих се посматра и објективизира свијет. Тај динамизам резултира филмским убрзањем, оживљава нарацију и лишава је сваке монотоности. При томе, нужно је нагласити да ова књига фабуларно није „трома“; напротив, обилује догађајима који носе наглашени драмска обиљежја. Ту свакако треба издвојити сцену у којој Стоја рађа Ружицу у суровим

планинским условима, додатно отежаним временским неприликама. И то је само један степен усложњавања околности у којима рађа нови живот. Други је борба са помахниталим медвједом који се бори за своје природно право и који се покорава своје животињском нагону. Ово су најуспјелије странице *Колијевке љубави* и исписане су са беспријекорном умјешношћу и посвећеношћу. Драматургијом ових сцена, ритмом приповиједања, сведеношћу детаља, сугестивношћу описа, Черкета је обликовао странице које му као ствараоцу служе на част и као умјетника га најбоље препоручују. Борба за нови живот у назначеним околностима доведена је у везу са извјесношћу скоро сигурне смрти. Живот се рађа и побјеђује управо у том надметању, лицем у лице са својом негацијом. Јер, близина смрти се код Черкете не читава само као пријетња животу, већ и као његова најснажнија потврда.

У *Колијевци љубави* вјерно су приказани мука и радост планинског живота, као и изазови и потешкоће са којима се суочава

човјек који живи у тим подручјима. Иако своје јунаке не приказује изнутра, он споља уочава њихове доминантне психолошке карактеристике. Мада по-
н е к а д д ј е л у ј у
једнодимензионално, они привлаче својом непатвореношћу. Нису склони било каквој пози и извјештачености, а испод челичних окова често испољаване грубости и патријархалне емотивне суздржаности, пулсира снажни набој душевности и предиспозираност за сваку врсту љубави и пожртвовања.

Ријетко је ко у савременој српској књижевности приказао животињски свијет како је то учинио Вељко Черкета у *Колијевци љубави*. Њему је близак свијет животиња, познаје га „у душу“. Људски живот је незамислив без животиња. Саживљене са природом, а у човјековом најближем сусједству, оне у Черкетиној умјетничкој визији добијају људска обличја. Никола, несумњиво главни јунак *Колијевке љубави*, показује поштовање према медвједу коју му приређује грдне невоље и у више прилика живот доводи у

опасност. Присуство животиња у планинском амбијенту Влашића у којем живи, он види као вишу нужност природне равнотеже, без које би и сам људски живот био незамислив.

Код Вељка Черкете има много романтичарске осјећајности; слика свијета у његовом дјелу утемељена је на том сензибилитету. Његови јунаци су саживљени са природом, остварују се у природи и одређени су њоме. Спокој и срећа могући су само у враћању елементарном и исконском. Они су спремни да прихвате и лијепо лице и сурово наличје природе. Само се са том свијешћу, као да поручују Черкетини јунаци, може постићи цјелина бића и пуноћа живота. Ни на једном мјесту у књизи не пада се у замку савремене свијести, према којој треба потчинити природу и постати њеним господром. Добровољним покоравањем природи маркира се простор жуђене слободе. По Черкети, треба послушквати њено било и тек онда је могуће сједињавање с њом. Поред свега осталог, *Колијевка љубави* је химна пла-

нини Влашић, родном мјесту ауторових првих сензација и фасцинација.

Друга романтичарска поетичка мјера присутна у овом дјелу јесте неодступна вјера у љубав. Тамо гдје се оживотвори, она је најпунји вид људске егзистенције и највиша мјера остварености. Из те тачке, према аутору, могуће је самозагледање, самопознаја и самопреиспитивање. Само се љубави безусловно трпељиво служи да би се добило више него што се може тражити и слу-

тити, ријечима исказати. И то је једна од најснажнијих умјетничких порука ове књиге.

Колијевка љубави Вељке Черкете је истински допадљиво књижевно дјело које успјешном симбиозом различитих поступака, необичном тематиком, ауторовом (очигледном) егзистенцијалном везаношћу за њену садржину, представља драгоцјен принос савременој српској књижевности. У то ће се увјерити сваки читалац који урони у њен замамни и зачудни литерарни свијет.

